

Давор Лазаревић*, Пирот
Davor Lazarević, Pirot

**ДР ЈОВАН В. ЋИРИЋ – СКИЦА ЗА
ПРОФЕСИОНАЛНИ И ПОЛИТИЧКИ ПОРТРЕТ
JOVAN V. ĆIRIĆ, MD – A SKETCH FOR
PROFESSIONAL AND POLITICAL PORTRAIT**

***Сажетак:** Рад је првенствено усмерен на реконструкцију професионалне и политичке биографије др Јована Ћирића, лекара, последњег председника пиротске општине уочи Априлског рата и човека кога можемо сврстати у корпус, ако не знаменитих онда свакако историографски интересантних Пироћанаца чији је траг остао јако видљив на путовању кроз двадесети век. Иако дефинисан као скица за биографију, рад се може третирати као прилог свеобухватнијем истраживању историје града у двадесетом веку и сегментираним истраживањима политичких и друштвених прилика у Пироту током периода између два светска рата. Текст је генерисан искључиво на основу података које нуди доступна архивска грађа и чини могућим да др Јована Ћирића историографски портретишемо као лекара и делом као политичара, при чему за сада од слике у стварању назиремо само скицу, јасну онолико колико то изворни материјал дозвољава.*

***Abstract:** The study is primarily focused on the reconstruction of professional and political biography of Jovan Ćirić, MD, who was a doctor, the last mayor of Pirot Municipality before the April war and a man who can be seen as one of the renowned and from the historiographic point of view certainly interesting people originating from Pirot, whose mark is outstandingly visible on the journey through the 20th century. Although it is defined as a draft for a biography, the study can be seen as a contribution to more comprehensive research of the 20th century town history and as separate segment research of political and social circumstances in Pirot between two world wars. The*

---

* davorlazarevic82@gmail.com

text is generated exclusively according to the data provided for by the archive sources and makes it possible to portrait Jovan Ćirić, MD, historiographically as a doctor and partly as a politician, the portrait being only the sketch now, as clear as the source material allows it.

Кључне речи: др Јован Ђирић, Пирот, здравство, политика, период између два светска рата

Key words: Jovan Ćirić, MD, Pirot, Healthcare, politics, period between the two world wars

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Било какво озбиљно бављење историјом Пирота двадесетог века па и проучавање биографија знаменитих личности доноси неколико практичних изазова који у великој мери детерминишу исходе истраживања. Прво што потенцијалне истраживаче депримира јесте непостојање квалитетне синтетичке историографске литературе која би послужила као полазна сазнајна основа што је последица пасивног и често нестручног бављења тим периодом са једне стране и фрагментарне и уз то врло штуро сачуване архивске грађе нарочито за прву половину прошлог века, са друге стране. Ако на то додамо идеолошки ангазоване историографске потребе из друге половине прошлог века онда, фигуративно речено, добијамо пиротски двадесети век видљив тек кроз полутаму недовољне истражености. У таквој, условно речено, полутами треба рећи да је период између два светска рата најгоре прошао, односно, остао је заробљен у најмрачнијем ћошку до кога погледи историчара тек треба да допру. Не само да се о том периоду након 1945. године ништа није писало, већ се стиче утисак да су немар и потреба за историографским инжињерингом довели до наменског уклањања, да не кажемо уништавања, архивске грађе из међуратног периода. Тој тези иде у прилог поражавајућа чињеница да су драгоцене записници са седница општинске управе из периода Краљевине Југославије пронађени на депонији тек 1959. године у девастираном стању (Видановић, 2019, стр. 33). Некако се чини да су посебно интересантна мета за препуштање заборава били истакнути појединци као најупадљивији симболи тог времена и притом врло присутни у колективном сећању својих савременика. Ако је уз неко име ишао и епитет политичара онда су се шансе за хронични

заборав драстично увећавале. Историјска судбина таквих личности најчешће је била запечаћена у фиокама чије су кључеве имали протагонисти „новог“ времена које је рађало сопствену историју. Свако ко се пре Другог светског рата бавио јавним послом, па и политиком, а није успео да на време пређе на победничку страну као по правилу постајао је део културе заборавља базиране најпре на негативној пропаганди, друштвеном унижавању и општем обезвређивању након чега би уследио непробојни зид ћутања. Посматрано из тог угла, редови који следе могу бити начин да се у том монолиту направе напрелине кроз које би се ослободила истина о значајним и неоправдано заборављеним Пироћанцима. Личност др Јована Ћирића је свакако део те плејаде како у професионалном тако и у политичком смислу.

Значај др Јована Ћирића за град Пирот се може посматрати како кроз призму његове лекарске професије тако и на основу кратког политичког деловања оличеног у функцији председника пиротске општине коју је обављао свега годину дана. Оба аспекта биографије др Јована Ћирића до сада нису истраживана. Штуро помињање његовог имена, тек на нивоу једне реченице, налазимо у књизи *Пирот кроз векове* (Панајотовић, 2016, стр. 196).

Према томе, ово истраживање је рађено пре свега на основу архивске грађе и то фонда Министарства здравља који се чува у Архиву Србије, фонда Министарства социјалне политике и народног здравља депонованог у Архиву Југославије, фонда Лекарске коморе у Архиву града Београда и фонда Градско поглаварство потхрањеног у Историјском архиву Пирот. Тек по која информација добијена је из оновремених часописа и породичне архиве др Јована Ћирића, судије Уставног суда и унука који је понео име свога деде.

ОД РОСОМАЧА ДО ЛИОНА

Животни пут др Јована Ћирића започео је у старопланинском селу Росомач где је рођен 1. јануара 1896. године (Архив Србије, Министарство народног здравља, Персонални досије, ф. 174, лист 9). Основну школу је завршио у родном селу после чега уписује Гимназију у Пироту у којој завршава прва четири разреда. Пети и шести разред гимназије похађао је у Београду, а како је после

Балканских ратова потреба за српским учитељима у Македонији била јако изражена Јован Ћирић као добровољац у предвечерје Великог рата добија место учитеља у новоослобођеним крајевима на југу (Историјски архив Београда, Лекарска комора (492), бр. 832). Његова каријера у просвети због ратних дешавања није дуго потрајала. Као двадесетогодишњак је мобилисан 1915. године у оквиру Ћачке чете и са њом прелази Албанију, а напослетку доспева у Солун. Тај тренутак се касније испоставио као прекретница у животу младог Јована Ћирића. Наиме, из Солуна је са групом српских младиха, ђака и студената укрцан на брод *Прованс* који га је 1916. го-

Др Јован Ћирић
(Историјски архив Београда, ф.
Лекарска комора (492), Персонални
досије др Јована Ћирића - ИАБ,
492-2165-41)
Jovan Ćirić, MD

дине одвео у Марсеј. Догодовштине са овог изнуђеног путовања Јован Ћирић је касније објавио у чланку *Пустоловине српских ђака француским бродом Прованс из Солуна у Марсеј*, који је нашао своје место у публикацији *Голгота и васкрс Србије 1915-1918* (види опширније: Тодоровић, 1971). Своје школовање је наставио у француском граду Ворепа где је положио матурски испит 28. октобра 1916. године (Архив Југославије, фонд 31 – Министарство социјалне политике и народног здравља Краљевине Југославије, Персонална досијеа, ф. 26 – Јован В. Ћирић). После матурирања Јован Ћирић уписује студије медицине у Лиону где је студирао заједно са Ксенофоном Шаховићем, касније оснивачем српске онкологије (Историјски архив Београда, Лекарска комора (492), бр. 832 од 24. 8. 1936). Дипломски испит Ћирић је одбранио 22. децембра 1921. године у Лиону, а само пар месеци касније враћа се у Краљевину СХС како би одслужио војни рок у трајању од девет месеци (Архив Југославије, фонд 31 – Министарство социјалне политике и народног здравља Краљевине Југославије, Персонална досијеа,

ф. 26 – Јован В. Ћирић). Током тог периода је обавио и лекарски стаж у Армијској болници у Нишу, а стекао је и чин резервног санитетског мајора. Како стоји у његовом персоналном досијеу, показао се као врстан медицински зналац, а уз одлично баратање француским језиком солидно се служио немачким и руским. Иако за то време европски образован др Јован Ћирић доноси одлуку да остане у домовини и ступа у брак са Маријом (рођ. Бранковић), такође Пироћанком, са којом ће добити сина Драгутина и ћерку Олгу (Архив Србије, Министарство народног здравља, Персонални досије, ф. 174, лист 9).

ЛЕКАР ОД ПИРОТА ДО БЕОГРАДА

Случајно или не, прву државну службу у домовини др Јован Ћирић је добио у Пироту одлуком тадашњих општинских власти јануара 1923. године (Историјски архив Пирот, фонд Градско поглаварство, ф. Записници са одборских седница суда општине пиротске, Седница од 29. јануара 1923). Како се наводи у његовом персоналном досијеу на радно место општинског лекара у Пироту је ступио 1. марта 1923. године и на том послу је радио све до 10. септембра 1926. године када је постављен за среског лекара (Архив Југославије, фонд 31 – Министарство социјалне политике и народног здравља Краљевине Југославије, Персонална досијеа, ф. 26 – Јован В. Ћирић). Улога др Јована Ћирића у развоју међуратне медицине је неупитна ако знамо да је варош тог времена у здравственом смислу зависила од једног или двојице лекара који су најчешће били из других места. Међу неколико значајних имена међуратне варошке медицине бележимо неколико руских емиграната, једног Хрвата, док је Пироћанаца међу лекарима било мало. Из тог аспекта појава лекара који су потицали из домаће средине била је позитивни преседан који је изузетно утицао на степен поверења варошана према личности лекара, боље међусобно разумевање и надасве приснији однос. Деценијски рад др Јована Ћирића као лекара у Пироту у том погледу може бити занимљива тема за неко будуће истраживање, а он сам је своје драгоцене утиске о здравственим приликама у вароши оставио у чланку који је објављен у *Пиротском зборнику*, сада већ давне 1972. године (види: Ћирић, 1972, стр. 83-101).

После десетогодишњег рада у Пироту уследио је премештај у Чајетину 1933. године, а онда у Бајину Башту током 1934. године. Оба радна ангажмана ван Пирота потрајала су у просеку око годину дана после чега се др Јован Ћирић службом поново вратио у варош на Нишави. Већ почетком 1936. године налазимо га као члана управе Пиротског соколског друштва (Скупштина Пиротског соколског друштва, *Правда*, бр. 11224, 25. 1. 1936, стр. 4). Исте године добио је дозволу за обављање приватне лекарске праксе у Пироту (Историјски архив Београда, Лекарска комора (492), бр. 832, дозвола од 24. 8. 1936). Иако широко друштвено ангажован тих година др Ћирић се ипак највише посвећивао својој струци. Пажње је вредан и податак да је 1937. године био одликован Орденом Југословенске круне Петог степена за изузетне заслуге у вршењу здравствене службе (Архив Југославије, фонд 31 – Министарство социјалне политике и народног здравља Краљевине Југославије, Персонална досијеа, ф. 26 – Јован В. Ћирић).

Ипак, у периоду од успостављања владе Драгише Цветковића па до Априлског рата 1941. године лекарска професија одлази у други план због политичког ангажовања др Јована Ћирића који постаје све видљивији. У том периоду он се и даље водио као средњи лекар али се тим послом само успутно бавио. Потпуни прекид његове професионалне каријере наступа у интервалу од марта 1940. до марта 1941. године када је обављао функцију председника пиротске општине. Уочи капитулације Краљевине Југославије поново се окренуо свом лекарском позиву радећи у Пироту али је посао прекинуо по успостављању бугарске окупационе власти. Како се наводи у документима, живео је са породицом у окупираној вароши све до априла 1943. године када се због неиздрживог притиска бугарских власти преселио у Београд (Архив Југославије, фонд 31 – Министарство социјалне политике и народног здравља Краљевине Југославије, Персонална досијеа, ф. 26 – Јован В. Ћирић). У престоници није одмах добио службу па је одлуком тадашњег Министарског савета, пар месеци радио као референт за социјално старање и народно здравље у Зајечару, тачније све до 23. децембра 1943. године када је на лични захтев премештен у Београд (Архив Србије, Министарство народног здравља, Персонални досије, ф. 174, лист 9). Ново радно место на које је ступио

27. децембра 1943. године било је у Одељењу за народно здравље управе града Београда. Исте године је тражио право на приватну праксу у Београду што му је напослетку и одобрено (Историјски архив Београда, Лекарска комора (492), бр. 1096 од 29. 4. 1943).

До краја своје каријере др Јован Ћирић је радио као лекар у Београду. Оно што можемо читати из његових професионалних досијеа, а тиче се периода после Другог светског рата, своди се на свега пар информација. Пада у очи наглашавање податка да није био учесник НОБ-а али да је био симпатизер и морално га је помагао. Такође привлачи пажњу чињеница да у сва три постојећа каријерна досијеа нема података о његовом бављењу политиком, као ни податка да је годину дана био на месту председника пиротске општине.

ПОЛИТИЧАР И ПРЕДСЕДНИК ОПШТИНЕ

Ако бисмо на основу сачуване изворне грађе покушали да опишемо политички портрет др Јована Ћирића могли би да кажемо да је реч о класичном провинцијалном политичару који се није ни трудио да буде нешто више од тога и који је своју политичку судбину подређивао интересима партије којој је припадао без претераних и високих личних амбиција. Практичан ниво његовог политичког деловања био је скопчан са потребама вароши на чијем се челу сплетом околности нашао па је и спектар његових одлука на том положају био више комуналне него политичке природе. Његов политички пут почео је већ средином двадесетих година прошлог века, непосредно по повратку у домовину, када је постао члан Радикалне странке за време владе Веље Вукићевића (Радикали су се јуче спојили, *Правда*, бр. 44, 16. 2. 1927, стр. 1). Раних тридесетих година двадесетог века његов политички активизам није био превише присутан па се стиче утисак да је током диктатуре и непосредно после ње био видно пасиван. Тек после оснивања и политичког профилисања Југословенске радикалне заједнице, др Јована Ћирића поново налазимо као политички активног (Народу нису потребни тутори, *Правда*, бр. 11210, 11. 1. 1936, стр. 2). Радикалски оријентисан од самог почетка, др Јован Ћирић је доста лако нашао своје место у редовима ЈРЗ, раме уз раме са још неколико

истакнутих Пироћанаца попут Душана Пешуновића, адвоката и Димитрија Младеновића Гаге, индустријалца. Фрагментарна сведочанства из тог периода не дозвољавају дубљу анализу политичког успона др Јована Ћирића у предвечерје Другог светског рата, али се може претпоставити да је томе кумовала блискост са Драгишом Цветковићем који је управо у то време био на месту председника Југословенске владе (За председника пиротске општине декретом постављен др Јован Ћирић, *Време*, бр. 6524, 22. 3. 1940, стр. 10). Како записници са седница руководства пиротске општине из тих година нису у потпуности сачувани тешко је сагледати све околности које су довеле до смене Бранка Радосављевића, додашњег председника општине и постављења на његово место др Јована Ћирића. Из штампаних медија сазнајемо да је сама седница градског већа одржана 21. марта 1940. године и да је на њој присуствовао Велибор Васојевић, изасланик банске управе Моравске бановине који је прочитао декрет којим су дужности разрешени сви чланови већа као и председник општине (За председника пиротске општине декретом постављен др Јован Ћирић, *Време*, бр. 6524, 22. 3. 1940, стр. 10).

Из сачуваних записника са седница новог градског већа које су одржаване првих месеци након његовог конституисања види се да није било никаквог дисконтинуитета у вршењу власти, реваншизма или отклона од политичких одлука смењене гарнитуре што упућује на то да је промена власти била више кадровско, а не толико политичко питање. Неки од кључних проблема којима се варошка власт на челу са др Јованом Ћирићем бавила током првих месеци свог мандата, тачније до лета 1940. године била су: избор новог општинског лекара, молбе спортских клубова за изградњу игралишта, прављење регрутних спискова младића, продаја градског сена, путни трошкови и слично (Историјски архив Пирот, фонд Градско поглаварство Пирот, Записници са седница већа од 18. 4. 1940, 2. 5. 1940, 11. 6. 1940). Другим речима, крупних политичких тема није било на дневном реду. Што се тиче пажње варошке јавности, на почетку мандата др Јована Ћирића, она је била фокусирана на пуштање у рад ХЕ *Темац* 12. априла 1940. године (Лазаревић, 2015, стр. 34). Био је то до тада највећи градитељски подухват у пиротском крају који је рађен средствима успешног

предузетничког и визионарског тандема Младеновић - Цекић, породица које су за потребе своје фабрике *Тигар* кренуле у градњу прве пиротске хидроелектране. Употребна дозвола за хидроелектрану је издата августа 1940. године, а месец дана касније почела је производња електричне енергије која је превасходно коришћена за потребе фабрике *Тигар*, а вишак је продаван *Пиротском електричном и индустријском друштву* које је тада имало монополски положај по питању дистрибуције и продаје струје на територији Пирота (Лазаревић, 2015, стр. 34). Бенефити рада ХЕ *Темац* били су огромни за варош и околину, а за тему овог рада свакако је важно скренути пажњу да се покретање поменутог постројења десило у време док је др Јован Ћирић био на месту председника пиротске општине.

Друга половина 1940. године већ је била надвијена ратном сенком која се из Европе полако спуштала према Балкану. Главна преокупација варошке власти на челу са др Ћирићем била је припрема становништва и ресурса за случај ратног стања. Већ почетком септембра 1940. године стигла је директива банске управе да градске управе под хитно формирају апровизационе одборе за снабдевање становништва основним животним намирницама (Историјски архив Пирот, фонд Градско поглаварство Пирот, Записник са седница већа од 14. 9. 1940). Како се из даљих одлука види убрзо је формиран тражени одбор који је имао задатак да од Дирекције за исхрану и резервну храну набави двадесет вагона брашна, вагон масти и хиљаду кубика дрва што је требало да задовољи потребе становништва најмање месец дана (Историјски архив Пирот, фонд Градско поглаварство Пирот, Записник са седнице већа од 19. 9. 1940). Набавка је подразумевала узимање зајма од два милиона динара, а као залог градско поглаварство је одобрило интабулацију на непокретности у власништву општине (Историјски архив Пирот, фонд Градско поглаварство Пирот, Записник са седнице већа од 8. 10. 1940). Иако је одлука о узимању зајма усвојена, његово одобравање се одужило па је варошка власт била без средстава за набавку потребних залиха основних животних намирница. У тако неизгледној ситуацији бескаматни зајам од педесет хиљада динара у градску касу је уплатио Димитрије Младеновић Гага, тада на функцији сенатора, па је његовим новцем купљено брашно (Исто-

ријски архив Пирот, фонд Градско поглаварство Пирот, Записник са седнице већа од 12. 11. 1940). Вођени гестом Димитрија Младеновића Гаге и уз предлог Димитрија Гаротића, градског већника, прилог су уплатили још неки грађани, а из општинске касе је одвојено близу сто хиљада динара на име набавке основних животних намирница за становништво.

Последњих пар месеци који су претходили Априлском рату потпуно су замрачени недостатком архивске грађе која се односи на локалну власт у Пироту па самим тим не сазнајемо детаље који се тичу краја мандата др Јована Ћирића на месту председника општине. Врло је вероватно да се из политичког живота повукао након избијања рата у Југославији, а ако је судити на основу његових професионалних досијеа након тога се политиком више никада није ни бавио. Преминуо је у Београду 1981. године.

ЛИТЕРАТУРА

- Ћирић, Ј. (1972). Здравствене прилике у Пироту и срезу нишавском у времену између два светска рата. *Пиротски зборник*, 4, 83-101.
- Лазаревић, Д. (2015). *Хидроелектрана Пирот: историја идеја и стварања*, Пирот, Рi-press, Хидроелектрана Пирот.
- Панајотовић, Т. (2016). *Пирот кроз векове. Књ. 1, период до 1944. Књ. 2, период 1944-2000*, Пирот, Рi-press, Музеј Понишавља, Т. Панајотовић.
- Тодоровић, К. (ур.) (1971). *Голгота и васкрс Србије*, Београд, Београдски издавачко-графички завод, Удружење носилаца албанске споменице 1915-1916.
- Видановић, П. (прир.) (2019). *Водич Историјског архива у Пироту*, Пирот, Историјски архив.

Примљено/ Received on 22.06.2019.

Ревидирано/ Revised on 05.09.2019.

Прихваћено/ Accepted on 19.10.2019.